

Tartu Ülikool
Sotsiaalteaduste valdkond
Haridusteaduste instituut
Õppekava: koolieelse lasteasutuse õpetaja

Mirjami Uutela

VANEMATE HOIAKUD EELKOOLIEALISTE LASTE STEREOTÜÜPSE
MÄNGUTEGEVUSE, VALIKUTE JA KÄITUMISE KOHTA

bakalaureusetöö

Juhendaja: dotsent Merle Taimalu

Tartu 2018

Sisukord

Sissejuhatus	3
Mängu mõiste, olemus ja tunnused	5
Mängu ja mänguasjade roll lapse sooga seotud hoiakute kujunemisel	6
Vanemate soosteretüüpsed hoiakud lapse mänguasjade, mängude ja teiste tegevuste kohta ..	8
Eesmärk ja uurimisküsimused	9
Metoodika.....	10
Valim	10
Mõõtevahend	10
Protseduur	11
Tulemused	14
Arutelu.....	22
Uurimuse piirangud ja rakenduslik väärtus	23
Kokkuvõte	24
Summary	26
Tänuõnad	27
Autorsuse kinnitus.....	27
Kasutatud kirjandus.....	28
Lisad	31

Sissejuhatus

Meie ühiskonnas on võetud suunaks püüda vältida soostereotüüpide teket ning saavutada poiste ja tüdrukute võrdne kohtlemine (Aavik & Uusmaa, 2013). Sellegipoolest võib asi praktikas tunduda teisiti. Pöörates tähelepanu meedias toimuvale, leiame tihti artikleid soostereotüüpidest või sellega seonduvatest teemadest. Näiteks artikkel Postimehes „Koolirõõm soosteadlikkuse kaudu“ (Biin & Mägi, 2015). Samuti ka artikkel Õpetajate Lehes, sellest, kuidas suhtutakse koolides poistesse (Juurak, 2015).

Käesolevas töös on tähelepanu pööratud koolieelikutele, sest poiste ja tüdrukute vahelistele erinevustele on oluline tähelepanu pöörata juba koolieelses eas, kuna vanemas eas on stereotüübid tihtipeale üsna tugevalt juurdunud ja neid võib olla raske muuta (Neudorf, Õun, Tuul, & Elissaar, 2016). Mängus tulevad tihtipeale välja ka sugude vahelised erinevused, seetõttu on laste mäng hea viis, kuidas erinevaid soostereotüüpe varakult märgata ja püüda neid vältida (Maccoby, 2002, viidatud Veisson, 2008 j). Stereotüüpide vältimine või vähemalt stereotüüpse käitumise vähendamine aitaks laiendada laste valikuid ja suunaks neid tegema valikuid pigem eelistusest või oma tugevatest külgedest lähtudes (Aavik & Uusmaa, 2013; Martin, 2014). Mängu tähtsust lapse arengus ja koolieelse lasteasutuse õppekasvatustegevuses rõhutatakse ka koolieelse lasteasutuse riiklikus õppekavas (2008):

Mäng on eelkoolieas lapse põhitegevus. Mängu käigus omandab ja kinnistab laps uut teavet, uusi oskusi, peegeldab tundeid ja soove, õpib suhtlema, omandab kogemusi ja käitumisreegleid. Mänguoskus on kõigi üldoskuste ning õppe- ja kasvatustegevuse eri valdkondade oskuste ja teadmiste arengu alus (para 4).

Lapsed hakkavad juba umbes kolme- aastasena määratlema ennast kas poisi või tüdrukuna (Martin, 2014). Laste käitumine on suuresti õpitud just neilt, kes last ümbritsevad - vanemad, õpetajad, eakaaslased (Aavik & Uusmaa, 2013; Martin, 2014). Soolise võrdõiguslikkuse monitooring (2013) leidis, et haridusvaldkonnas on üllatuslikult noored, 15-29- aastased vastajad need, kes pigem pooldavad soostereotüüpide teket. Tüdrukute puhul peetakse kõige olulisemaks söögitegemise oskust ja poiste puhul leiti, et nad peaksid oskama tehnikaga tegeleda. Pomerleau, Bolduc, Malcuit ja Cossette (1990) uuringust ligi 30 aastat tagasi selgus, et vanemad pakuvad eri soost lastele erinevat tüüpi mänguasju. Poistele olid mängimiseks antud rohkem masinaid ja erinevad spordiga seotud asjad, kuid tüdrukutel oli rohkem nukke, teisi tegelasi ja palju mööblit. Üllatuslikult ei ole hoiakud muutunud ja umbes 10 aasta tagusest Freeman (2007) uuringust selgus, et vanemad eelistavad neutraalsele mängutegevusele pigem seda, et nende laps käituks stereotüüpselt. Vanemate käitumine ja

valikud on väga olulised seetõttu, et just nemad on esmased inimesed, kes loovad oma lastele võimalused ja keskkonna arenemiseks (Aavik & Uusmaa, 2013; Martin, 2014). Stereotüüpsed ettekujutused kitsendavad laste valikuid, võimalusi ja otsustusvabadust ja tulenevad sageli just kodust, vanematelt (Neudorf et al., 2016). Oluline on, et lapsed valiks oma tegevused, huvialad, hilisemad eluvalikud lähtudes isiklikest huvidest ja võimetest, mitte sellest mis on üldiselt sobivamaks või tavalisemaks peetud poistele või tüdrukutele, kuna nii on alati olnud (Aavik & Uusmaa, 2013; Freeman, 2007; Mead & Ignico, 1992, viidatud Spees & Zimmermann, 2008 j; Neudorf et al., 2016).

Autorile teadaolevalt pole eelkooliealiste laste vanemate hinnanguid oma laste mängutegevusele ja valikutele ning käitumisele seoses just stereotüüpsete hoiakutega Eesti kontekstis uuritud. Samas oleks vanemate hoiakuid oluline teada, sest kui tahame stereotüüpe vähendada või nende teket ära hoida, siis peaks juba lasteaiaaeg hakkama lastes kujundama hoiakuid, mis ei oleks stereotüüpsed ja kodu roll on siinjuures väga oluline. Seetõttu püstitati ka töö uurimisprobleem, missugused on vanemate hoiakud erinevast soost laste tegevuste ja käitumise kohta. Bakalaureusetöö eesmärk on välja selgitada kuivõrd stereotüüpsed on eelkooliealiste laste vanemate hoiakud laste mängutegevuste, valikute ja käitumise kohta ja võrrelda poiste ja tüdrukute vanemate hinnanguid.

Käesolev töö koosneb teoreetilisest osast, milles räägitakse laste mängust ja mänguasjadest. Lapse sooga seotud hoiakute kujunemisest ja vanemate soosteretüüpsetest hoiakutest lapse kasvatamisel. Töös tuuakse välja tehtud uurimuse detailid ja selle tulemused ning arutletakse nende üle.

Mängu mõiste, olemus ja tunnused

Mängu mõistet on raske määratleda seetõttu, et on palju erinevaid arvamusi ja seletusi sellele, mis on mäng (Niilo & Kikas, 2008). Mitmed autorid kirjeldavad mängu vabalt valitud tegevusena, mida saab individuaalselt juhtida. Selleks, et mängida, peab laps olema sisemiselt motiveeritud. Mängida saab igal pool, selleks ei ole vaja eraldi kohta ja aega (Eberle, 2014; Goldstein, 2012; Ugaste, 2005; Youell, 2008).

Mäng tekitab lastes palju emotsioone. Harilikult saavad lapsed positiivseid kogemusi, kuid võib ette tulla ka olukordi, kui nad kogevad mängudes midagi ebameeldivat (Ugaste, 2005). Mäng on võimalus probleeme läbi mängida ja neile võimalikke lahendusi leida (Goldstein, 2012).

Sageli selgitatakse mängu mõistet mängule omaste tunnuste põhjal. Üheks oluliseks mängu tunnuseks peetakse reeglite olemasolu (Eberle, 2014; Goldstein, 2012; Ugaste, 2005; Youell, 2008), olenemata sellest, kas reeglid mängu jooksul muutuvad või mitte (Ugaste, 2005). Reeglitel on mängus tähtis roll. Reeglid muudavad mängu ausaks. Samuti kestavad mängud tänu reeglitele kauem, loovad lastele võimalused mängimiseks (Eberle, 2014). Veel nimetatakse mängu tunnuseks seda, et mängus saavad asjad ja tegevused uue nimetuse. Mängija kujutab ette, et mänguolukord on tõene, kuna mängus on päris elule palju sarnast, kuid samas saadakse ka aru, et tegemist on mängusituatsiooniga. Näiteks kodu mängimine, kus olemas on ema, isa ja lapsed. Igatühele on omistatud rollid, mida ta tegema peab. Mängu iseloomustavaks omaduseks on ka laste võime kiirelt ühelt tegevuselt teisele lülituda (Ugaste, 2005). Eberle (2014) mainib mängu tunnustena veel üllatuse, uudishimu toimuva vastu ja üksteisest arusaamise.

Võimalik on mängida üksinda või koos teistega, nii laste kui ka täiskasvanutega, enda initsiatiivil ja väljamõeldud reeglite järgi. Lisaks laste enda algatatud mängudele lisanduvad siia ka täiskasvanud poolt algatatud ja juhitud mängud (Niilo & Kikas, 2008). Tänapäeva ühiskonnas suudetakse selgelt eristada mängu ja tööd. Tihti antakse lapsele vabamängu aega justkui auhinnaks heale käitumisele. Samas aga halva käitumise korral vähendatakse mänguaega. Mõnigi kord kiputakse mängimise ja aja raiskamise vahele tõmbama võrdusmärki (Youell, 2008). Arvatakse, et mängimine on asi, mida lapsed teevad, kuna nad on lapsed ja kasvavad sellest vanemaks saades välja (Basilio, Kuvalja, Verma, Whitebread, 2012).

Mängu on võimalik väga mitmeti ja erinevalt kirjeldada ja ühtset konkreetset definitsiooni sellele pole. Just eelkoolieas mängivad lapsed kõige rohkem. Mängida saab nii üksinda kui ka koos teistega. Peamisteks mängu tunnusteks on iseseisev mõtlemine, sisemine motiveeritus, mängu vaheldumine ja kujutletava olukorra olemasolu.

Mängu ja mänguasjade roll lapse sooga seotud hoiakute kujunemisel

Mänguvahendid ei ole loodud ainult mängimiseks, vaid need omavad ka tähtsat rolli lapse huvi hoidmises ja muudavad mängu pikemaks. Lapsed mängivad kauem, kui neil on mängu jaoks sobilikud vahendid (Goldstein, 2012).

Üldiselt kiputakse arvama, et tüdrukud on korralikud ja vaiksed. Poisid aga need, kes teevad tihtipeale pahandusi ja ei allu korraldustele (Papp, 2012). Tänu erinevatele soostereotüüpidele esineb poiste ja tüdrukute kasvatamises ja õpetamises erinevusi (Veisson, 2008). Soorollid tähistavad erinevaid hoiakuid ja ootuseid mehelikkusele ja naiselikkusele ning võivad erineda vastavalt kultuurile (Bioloogiline ja sotsiaalne sugu, s.a). Soostereotüübid on aga eelarvamused, kuidas peaksid mehed ja naised käituma ning millised peaksid nende isikuomadused olema. Soostereotüüpidega määratletakse ära milline on „normaalne“ naiste ja meeste mõtlemine ja käitumine. Neid, kes sellest piirist üle astuvad võib tihtipeale ühiskonnas tabada halvustamine (Soolised stereotüübid meedias, 2012).

Lapsed hakkavad enda sugu määratlema juba umbes kolme- aastasena (Aavik & Kajak, 2009; Freeman, 2007; Veisson, 2008). Lisaks enda soo määratlemisele, hakkavad nad endale teadvustama ka neid ümbritsevate inimeste soolisi erinevusi (Aavik & Kajak, 2009; Veisson, 2008). Kuna eelkoolialise lapse põhitegevuseks on mäng, siis võime ka mängudes näha erinevaid soostereotüüpe (Neudorf et al., 2016). Poistele meeldib rohkem mängida aktiivsemaid mängu, mõnikord ka pigem agressiivsemaid. Samuti meeldib neile mängida pigem õues ja nad eelistavad suuremaid gruppe. Tüdrukud aga mängivad pigem mängu, mis nõuavad hoolitsemist. Vastupidiselt poistele, meeldib tüdrukutele mängida toas ja tunnevad ennast mugavamalt ja kindlamalt väiksemates, 2-3 liikmelistes gruppides. Samuti on tüdrukud poistest paremad kokkulepete sõlmijad. Selleks, et leida kompromiss võivad poisid kasutada füüsilist jõudu. Poisid kipuvad oma mängukaaslasti valima sarnaste tegevuste ja hobide kaudu, tüdrukud aga toetuvad pigem emotsionaalsele ja füüsilisele lähedusele (Aavik & Kajak, 2009; Maccoby, 2002, viidatud Veisson, 2008 j). Lisaks on leitud, et poisid peavad end üldiselt tugevamateks ja jõulisemateks kui tüdrukud (Aavik & Kajak, 2009). Rootsisis läbi viidud uurimuse kohaselt meeldis poistele mängida superkangelasi. Mäng oli üsna lärmakas ja elav,

lapsed teesklesid, et nad tulistavad ja ajavad üksteist taga. Tüdrukud eelistasid mängida pigem kodu, kujutades poes käimist, söögi tegemist, naabrite küllastamist (Änggård, 2011). Märgates poiste ja tüdrukute mänguerinevusi võimalikult varakult on võimalik stereotüüpide tekkimist vähendada (Neudorf et al., 2016).

Stereotüüpide vaba pedagoogika ehk sootundliku pedagoogika eesmärk ei ole poistel ära „keelata“ olla aktiivne ja mängida erinevaid tulistamismänge või automänge või, et tüdrukud ei tohiks enam kodu mängida. Oluline on panna lapsi mõtlema, et mõlemast soost lastele on lubatud mängida igasuguseid mänge ja kasutada kõiksuguseid mänguasju, kui nad seda soovivad. Lisaks rõhutab sootundlik pedagoogika, et ühest soost lapsed saaksid tuttavaks ka nende mängude ja tegevustega, millega enamasti tegelevad „traditsiooniliselt“ vastassoo lapsed. Eelkõige on tähtis lapse huvi teatud tegevuste vastu (Freeman, 2007; Sooteadlik pedagoogika, s.a).

Lisaks mängimisele on üheks tähtsaks poiste ja tüdrukute vaheliseks erinevuseks ka mänguasjad, millega nad mängivad (Veisson, 2008). Leitakse, et tüdrukutele ja poistele sobilikuks peetud mänguvahendid on erinevad. Tüdrukutele sobivateks mänguvahenditeks peetakse erinevaid asju, millega saab mängida näiteks kodu, imiteerida hoolitsemist, jäljendada ema käitumist. Sellised asjad on näiteks nukud, nukumaja- ja nõud, erinevad riideesemed. Poistele aga peetakse sobilikuks asju, millega saab ehitada, erinevad masinad. Samuti ka agressiivsemad asjad, näiteks noad, püstolid. Antud töös on valitud fookusesse peamiselt mäng ja mänguasjad seetõttu, et mäng on lapse põhitegevus koolieelses eas, mistõttu võivad stereotüübid ka mängudes avalduda (Neudorf et al., 2016; Niilo & Kikas, 2008). Tüdrukud eelistavad traditsiooniliselt mängida pigem mänge mis nõuavad hoolitsemist ja koostöö oskust aga iseseisvuse harjutamine ja motoorsed oskused jäävad pigem tahaplaanile (Mead & Ignico, 1992, viidatud Spees & Zimmermann, 2008 j). Üheks erinevuseks poiste ja tüdrukute mängutegevuse puhul on ka see, et poiste mängudes peetakse iseloomulikuks omavahelise võistlusmomendi olemasolu (Dinella, Weisgram & Fulcher, 2016; Miller, 1987, viidatud Mweru, 2012 j; Veisson, 2008;). Lisaks selgus Dinella, Weisgram ja Fulcher (2016) läbiviidud uurimusest, et nii poisid kui tüdrukud eelistavad samapalju mängida neutraalsete mänguasjadega, mis ei ole ainult ühele soogrupile omased, näiteks erinevate loomadega.

Vanemate soosteretüüpsed hoiakud lapse mängasjade, mängude ja teiste tegevuste kohta

Vanemate hoiakuid on oluline teada seetõttu, et nemad on inimesed, kellega laps enne kooliiga väga palju kokku puutub. Samuti loovad vanemad lastele keskkonna ja võimalused kasvamiseks ja mängimiseks. Oluline on ka see, et vanemate eeskujul, mida nad lastele annavad ja hoiakute sisendamine ei oleks stereotüüpne, kuna enne kooliiga on lapsed väga aldis kõike jäljendama (Aavik & Uusmaa, 2013; Martin, 2014).

Väga paljud tooted, alustades plaastritest ja lõpetades mööbliga on loodud kas poistele või tüdrukutele. Sarnaselt asjadele, mis on loodud suunatuna teatud soogrupile on ka vanemaid, kelle arvates on teatud mängud ja tegevused rohkem sobilikumad ühele soogrupile kui teisele. Suures osas otsustavad lapsed ise, kuidas nad kujundavad oma soolist identiteeti, kuid neid ümbritsevad inimesed, nii vanemad, õpetajad kui ka eakaaslased mängivad suurt rolli. Uurimusest lapsevanematega selgus, et vähem kui pooled vastajatest ostaksid oma eri soost lastele samasuguseid mänguasju. Lisaks oleksid ainult 56% vastajatest olnud nõus oma pojale nuku ostma. Samuti tuli uurimusest välja, et lastega suhtlemisel peavad vanemad olema teadlikud oma eesmärgist, mida nad tahavad seoses lapsega saavutada. Sellest lähtuvalt tuleb langetada ka valikud seoses keskkonna ja mänguasjadega, mida lapsele pakkuda (Freeman, 2007).

Vanematel on omad ettekujutused laste iseloomujoonte, võimete ja tegevuste kohta. Lapse kooliks ettevalmistamisel omavad vanemad tähtsat rolli. Nende ülesandeks on luua lapsele võimalikult toetav kasvukeskkond (Jensen, 2010). Lisaks sellele mõjutavad nad laste ettekujutust soorollidest. Väga tähtsat rolli mängivad ka mänguasjad, mida vanemad oma lastele mängimiseks valivad või, kui lastele tuletatakse pidevalt meelde, kuidas soost sõltuvalt keegi käituma peaks. Lisaks sellele, et vanemad on lastele suureks eeskujuks, saavad nad mõjutada stereotüüpide teket ka laste mängudes (Martin, 2014). Leaper'i uuringust selgus, et just isad olid need, kes panid pahaks kui nende laps ei käitunud nii nagu peetakse traditsiooniliselt kohaseks tema soole. Samas pooldasid emad rohkem kui isad, et lapsed mängiksid koostööl põhinevaid mänge nii poiste kui tüdrukutega. Kuid emad oli ka need, kes tahtsid, et tüdrukud käituksid soojalt ja toetavalt (Leaper, 2000, viidatud Aina & Cameron, 2011 j).

Seega, selleks, et vähendada laste soosteretüüpide tekkimist soovitakse anda lastele erinevaid vahendeid, millega mängida, lasta lapsel ise valida, millega ta tahab mängida.

Kasulik on luua keskkond, kus on võimalik mängida mõlemast soost lastega, et lapsed saaksid harjuda ka teisest soost lastega (Martin, 2014). Oluline on, et vanemad langetaksid otsuseid teadlikult ja ei aitaks kaasa lastes stereotüüpide tekkimisele, vaid püüaks neid vähendada. Samuti ei peaks pahandama, kui ühest soost lapsed näitavad üles huvi traditsiooniliselt vastassugupoole tegevuste ja mängude vastu (Freeman, 2007). Vältida võiks värvidega sugudele viitamist, st poistele sinine ja tüdrukutele roosa. Lastele võiks pakkuda pigem neutraalseid mänguasju ja mõlemale soole võiks pakkuda samasuguseid mänguasju (Freeman, 2007; Pomerleau, Bolduc, Malcuit & Cossette, 1990).

Eesmärk ja uurimisküsimused

Töö eesmärgiks on välja selgitada kuidas stereotüüpsed on eelkooliealiste laste vanemate hoiakud laste mängutegevuste, valikute ja käitumise kohta ja võrrelda poiste ja tüdrukute vanemate hinnanguid.

Kuna just koolieelses eas on vanemad need, kes langetavad otsuseid laste eest, siis on nemad ka need, kes mõjutavad laste käekäiku oma hoiakute ja valikutega (Jensen, 2010; Martin, 2014). Eelnevalt lähtuvalt soovitakse teada saada esimeses uurimisküsimuses:

Missugused on vanemate hoiakud laste mängutegevuse, valikute ja käitumise kohta?

Mitmed uuringud, mille raames on uuritud vanemate tegelemist lastega on leidnud, et tütreid vajavad enam füüsilist hooldust ja emotsionaalset tuge kui pojad (Moon & Hoffman, 2008). Varasemalt läbiviidud uurimustest on selgunud, et pojad, kes käituvad nii nagu peetakse pigem sobilikuks tüdrukutele, saavad suuremal määral vanemate pahameele osaks kui tüdrukud, kes käituvad poisilikult (Cahill & Adams, 1997; Martin, 1990; Martin, 1995; Martin, Wood, & Little, 1990, viidatud Freeman, 2007 j). Sellest lähtuvalt püstitati ka vastav hüpotees:

Vanemad, kellel on pojad, väljendavad rohkem stereotüüpsemaid hoiakuid laste mängude, valikute ja käitumise kohta võrreldes vanematega, kellel on tütreid.

Metoodika

Töös kasutati kvantitatiivset uurimisviisi, mis võimaldab kontrollida püstitatud hüpoteesi ja otsida uurimisküsimusele vastust. Kuna eesmärgiks oli saada vastuseid suuremalt hulgalt vanematelt ja ka eri soost laste vanemate hinnanguid võrrelda, siis see tingis kvantitatiivse uurimuse valiku.

Valim

Bakalaureusetöös on kasutatud mugavusvalimit, millesse kuulusid Võru linna eelkooliealiste laste vanemad. Mugavusvalim sai koostatud lähtudes töö autori elukohast, mis asub Võru linnas. Lõplikusse valimisse kuulusid need lasteaiad (kaks), kust saadi nõusolek, et õpetajad jagavad ankeete oma rühma lapsevanematele. Kokku toimetati lasteaeadesse 140 ankeeti (70 mõlemasse). Kahest lasteaiast kokku saadi vastuseid 75 lapsevanemalt. Seega vastamise määr oli 54%. 75-st vastajast 54 olid naised ja 21 mehed. Vastajate keskmine vanus oli 35 aastat (SD = 3,53). Kõige vanem vastaja oli 63-aastane ja kõige noorem 23-aastane. Vastavalt laste soolisele jaotusele peredes jagati vastajad kolme gruppi. Pojad - grupp, kelle peres olid ainult pojad või enamik pojad; tütreid - grupp, kelle peres olid ainult tütreid või enamik tütreid; mõlemad - grupp, kelle peres oli võrdselt poegasid ja tütreid.

Mõõtevahend

Andmete kogumiseks kasutati paber kandjal ankeeti, kuna niiviisi tundus töö autorile suurem võimalus rohkem ankeete tagasi saada. Ankeet koostati toetudes varasemalt läbiviidud uurimuses kasutatud skaalale, mis võimaldas uurida vanematelt laste kasvatamisel soorollidega seotud hoiakuid (*Child-Rearing Sex-Role Attitude Scale*) (Burge, 1981, viidatud Freeman, 2007 j). Autor tõlkis originaalskaala inglise keelest eesti keelde ja kohandas seda vastavalt Eesti kontekstile. Näiteks oli originaalskaalas väide „ma oleksin pahane, kui mu tütar tahaks pesapalli mängida“. Kuna Eestis ei ole pesapall niivõrd populaarne, siis kohandati seda väidet järgnevalt „mulle ei meeldiks, kui mu tütar tahaks minna jalgpalli trenni“. Ankeet sisaldas 25 väidet, millele oli võimalik vastata Likert'i skaala abil, kus 1 - ei ole üldse nõus kuni 5 - olen täiesti nõus (vt Lisa 1). Väiteid oli nii tüdrukute kui ka poiste kohta. Ankeedis oli väiteid erinevate tegevusvaldkondade, valikute ja käitumise kohta – nt laste spordi, haridusalaste valikute, käitumise ja mänguvahendite kohta. Originaalankeedis oli väiteid 19. Järgnevad väited: *Ma ostaksin oma tütrele mänguauto; ostaksin oma lapsele raamatu „Päev,*

mil Riina oli Rasmus“ (Soolisi stereotüüpe ümber lükkav raamat); minu arvates on vajalik, et raamatupoes müüakse eraldi poistele ja tüdrukutele mõeldud raamatuid (nt „Unejutud poistele“, „Unejutud tüdrukutele“, „Vahva kokaraamat tüdrukutele“, „Kokaraamat poistele“); ma ei julgustaks oma tütar, kui ta ütleks, et tahab suurena saada bussijuhiks; mänguasjade ja muude mänguvahendite jagamine poiste ja tüdrukute asjadeks on ajast ja arust; ostaksin oma tütrele raamatuid, mis on tehtud just tüdrukutele; julgustaksin oma poega kandma roosasid riideid ja matemaatika ja loodusteadused on sama vajalikud tüdrukutele ja poistele on töö autori poolt ankeedile juurde lisatud (märgitud töö lisas tärniga).

Originaalskaalast jäi välja väide *ma ei palkaks meessoost lapsehoidjat*, kuna see oleks jäänud töö põhiteemast liialt kaugemale. Kõik vastajad täitsid täpselt samasugused küsimustikud.

Ankeedi lõpus paluti vastajate taustaandmeid: sugu, vanust, haridustaset ja laste arvu peres ning nende sugu.

Valiidsuse suurendamiseks viidi läbi pilootuurimus. Pilootuurimusest muutmiseks ettepanekuid ei saadud ja seega piloodi järgselt ankeedis muudatusi ei tehtud. Kuna skaala koosnes erinevatest üksikväidetest, mis ei kuulunud omavahel kokku, siis tuli skaala reliaabluseks vaid 0,421.

Protseduur

Bakalaureusetöö jaoks koguti andmeid 2018. aasta veebruaris-märtsis Võru linna eelkooliealiste laste vanematelt. Pilootuurimusele vastasid eelkooliealiste laste lapsevanemad, kellest osad olid autori enda tuttavad. Pilootuurimuses osales 11 lapsevanemat, mis viidi läbi veebruarikuus. Pilootuurimusest sooviti hinnangut väidete arusaadavusele ja üheselt mõistetavusele, küsiti soovitusi, kuidas muuta ankeeti paremaks ja samuti paluti märkida ankeedi täitmisele kulunud aeg. Soovitusi ankeedi muutmiseks ei saadud, seega ankeedis muudatusi ei tehtud. Peale pilootuurimuse läbi viimist arvatati välja piloodivastajate keskmine ankeedi täitmisele kulunud aeg ning lisati põhiankeedi sissejuhatusse.

Lastevanemateni jõudmiseks võeti kõigepealt ühendust Võru linna ja selle lähiümbruse seitsme erineva lasteaiaga ja paluti luba toimetada ankeedid lasteaeda, et õpetajad saaksid ankeete vanematele jagada. Vastav info edastati lasteaia õppealajuhatajatele meili teel. Esimesele pöördumisele vastas kaks linna lasteaeda, andes oma nõusoleku uurimuses osaleda. Teisel pöördumisel, milles pakuti välja kuupäev, millal ankeedid lasteaeda toimetada vastas kahest lasteaiast üks. Kolmandale kirjale vastas ka teine lasteaed. Ankeedid toimetati autori poolt ümbrikus lasteaia õppealajuhatajale, kes toimetab need

lasteaiaõpetajatele. Ankeedi täitmiseks anti aega 1-2 nädalat. Tähtaja möödudes võttis töö autor lasteaiaaga uuesti ühendust ja teavitas, et tuleb ankeetidele järele. Vastajatele selgitati uurimuse eesmärki ja ka seda, et ankeedi täitmine oli vabatahtlik ning anonüümne. Selles ei kajastu ei lasteaia, kuhu ankeedid viidi ega ka vastaja isikuandmeid. Vastajad olid ankeedi anonüümsusest teadlikud. Ankeedile vastamine võttis aega umbes 10 minutit. Ankeet sisaldas ka uurimuse läbiviija andmeid ja töö eesmärgi selgitust. Konfidentsiaalsuse huvides olid kaasa pandud ümbrikud, mille vanemad said sulgeda, kui olid ankeedi täitnud ja ümbrikusse pannud.

Andmeanalüüsi esimeses etapis kontrolliti ja korrastati andmeid. Vaadati üle kõik ankeedid, selleks, et olla kindel, et kõik sisaldasid vajalikke andmeid. Kõik ankeedid olid täidetud ja kõikidele küsimustele oli vastatud. Seega sai töö autor kõiki ankeete andmete analüüsimiseks kasutada. Andmete sisestamiseks ja kodeerimiseks kasutas autor Microsoft Exceli programmi. Andmete analüüsimiseks kasutati programmi IBM SPSS Statistics 25. Väidete analüüsimiseks nimetati iga Likert'i skaalal olev vastusevariant vastava koodiga. Vastavateks koodideks olid: 1 – Ei ole üldse nõus; 2 – pigem ei ole nõus; 3 – ei oska öelda; 4 – pigem olen nõus; 5 – olen täiesti nõus. Saavutamaks olukorda, kus kõikide väidete puhul kõrgem hinnang näitaks vanema stereotüüpsemat hoiakut, siis pöörati väited 1, 5, 8, 9, 10, 14, 15, 19, 22, 23 ja 24 ümber. Lisaks, et tulemusi saaks kompaktsemalt esitada kodeeriti 5- palli skaala ümber ka 3- palli skaalaks, kus 1 – ei ole üldse nõus ja pigem ei ole nõus; 2 – ei oska öelda; 3 – pigem olen nõus ja olen täiesti nõus. Andmete analüüsiks kasutati kirjeldavat statistikat- mediaan ja protsendid (%).

Hüpoteesi kinnitamiseks oli vaja eraldada poiste ja tüdrukute vanemad, kuna peredes oli laste arvu ja soo vahekord väga erinev, siis kodeeriti vastanute pered vastavalt laste soolisele koosseisule algselt järgnevalt: 1 – poeg; 2 – tütar; 3 – poeg + tütar; 4 – kaks tütart; 5 – kaks poega; 6 – kolm poega; 7 – kaks poega + tütar; 8 – neli poega + tütar; 9 – kolm poega + tütar; 10 – viis poega + tütar; 11 – poeg + kaks tütart; 12 – kaks poega + neli tütart; 13 – kaks poega + kaks tütart. Kuna vaja oli võrrelda just poiste ja tüdrukute vanemate hinnanguid, siis otsustati moodustada kolm alarühma: 1 – pojad või enamik pojad (edaspidi: poisid. Sellesse rühma kuulusid pered, kus olid ainult poisid või poisse rohkem kui tüdrukuid - esialgsete koodidega 1, 5, 6, 7, 8, 9, 10; 2 – tütreid või enamik tütreid (edaspidi: tüdrukud. Pered, kus olid ainult tüdrukud või tüdrukuid rohkem kui poisse koodid 2, 4, 11, 12; 3 – pojad ja tütreid võrdselt (koodid 3, 13). Kõigepealt tehti Kruskal-Wallis test kolme rühma võrdlemiseks (poisid, tüdrukud ja mõlemad võrdselt), et leida, millistes väidetes üldse on

statistiliselt olulisi erinevusi. Seejärel kasutati Mann-Whitney testi rühmade paarkaua võrdlemiseks, nendes väidetes, kus Kruskal-Wallis testiga leiti statistiliselt olulisi erinevusi, selgitamaks välja milliste rühmade vahel erinevus ilmnis.

Tulemused

Järgnevalt esitatakse saadud tulemusi uurimisküsimuse ja hüpoteesi alusel.

Uurimisküsimusele vastuse saamiseks esitatakse kirjeldava statistika tulemused. Hüpoteesi kontrollimiseks esitatakse Kruskal-Wallise ja Mann-Whitney testide tulemused.

Uurimisküsimuse (Missugused on vanemate hoiakud laste tegevuste ja käitumise kohta?) jaoks koostati kirjeldav statistika, et välja selgitada millised hoiakud vanematel on nende väidete kohta, mis olid poiste ja tüdrukute kohta sõnastatud. Väited on koondatud sisult sarnastesse plokkidesse ja tabelis 1 esitatud selliselt järjestatuna.

Vaadates mediaane ja positiivsete vastuste (pigem olen nõus ja olen täiesti nõus tulp) tulemusi selgub, et kõige kõrgema hinnangu on saanud väide, mis on seotud käitumisega seotud valikutega: *Poiste jaoks on ainult tervislik nutta, kui nad on haiget saanud*. Samasse gruppi kuulub ka väide: *Julgustaksin oma poega kandma roosasid riideid*. Gruppi, kuhu koondusid väited laste mängulise tegevuse, mänguvahendite ja raamatute kohta said kõrgeid hinnanguid väited: *Ostaksin oma tütrele raamatuid, mis on tehtud just tüdrukutele, Ma ostaksin oma pojale ja tütrele samalaadseid mänguasju, Ostaksin oma lapsele raamatu „Päev, mil Riina oli Rasmus“ (Soolisi stereotüüpe ümber lükkav raamat), Ma ostaksin oma pojale nuku* (vt tabel 1).

Kõige madalama hinnangu sai väide, mis grupeerus eluliste valikutega seotud hoiakute alla: *Võistlussport peaks olema lubatud ainult poistele*. Selle väite puhul oli huvitav see, et mitte ükski vastanud vanematest ei valinud vastuseks „pigem olen nõus“ või „täiesti nõus“. Samuti said madalaid hinnanguid järgnevad väited: *Ma ei julgustaks oma poega, kui ta ütleks, et tahab suurena saada meditsiiniõeks, Sotsiaalsed oskused vajavad arendamist nii poistel kui tüdrukutel, Kui peaksin valima, siis pigem laenaksin raha selleks, et saata ülikooli poeg kui tütar*. Lisaks sai ka madalama hinnangu väide, mis kuulub käitumisega seotud valikute juurde: *Tagasihoidlikel tüdrukutel on õnnelikum elu kui ennast kehtestavatel tüdrukutel* (vt tabel 1).

Tabel 1. Kirjeldav statistika kõigi vanemate hinnangute osas

Väide	Mediaan	Ei ole üldse nõus ja pigem ei ole nõus (%)	Ei oska öelda (%)	Pigem olen nõus ja olen täiesti nõus (%)
2. Võistlussport peaks olema lubatud ainult poistele	1,00	96	4	-

Vanemate hoiakud laste stereotüüpse tegevuse kohta 15

16. Poisid vajavad tüdrukutest rohkem võistlussporti	1,00	57,3	17,3	25,3
1. Sotsiaalsed oskused vajavad arendamist nii poistel kui tüdrukutel*	1,00	96	-	4
6. Ma ei julgustaks oma poega, kui ta ütleks, et tahab suurena saada meditsiiniõeks	1,00	80	16	4
12. Ma ei julgustaks oma tütart, kui ta ütleks, et tahab suurena saada bussijuhiks	1,00	69,3	20	10,7
17. Mulle ei meeldiks, kui minu poeg tahaks minna balletiringi	1,00	50,7	21,3	28
20. Kui peaksin valima, siis pigem laenaksin raha selleks, et saata ülikooli poeg kui tütar	1,00	78,7	14,7	6,7
21. Mulle ei meeldiks, kui mu tütar tahaks minna jalgpalli trenni	1,00	84	8	8
24. Matemaatika ja loodusteadused on sama vajalikud tüdrukutele ja poistele*	1,00	92	-	8
8. Ma ostaksin oma pojale ja tütrele samalaadseid mänguasju*	2,00	48	9,3	42,7
9. Ma ostaksin oma tütrele mänguauto*	1,00	73,3	10,7	16
10. Ostaksin oma lapsele raamatu „Päev, mil Riina oli Rasmus“*	2,00	21,3	44	34,7
11. Minu arvates on vajalik, et raamatupoes müüakse eraldi poistele ja tüdrukutele mõeldud raamatuid	1,00	62,7	16	21,3
13. Mind häirib, kui näen, et poiss	1,00	66,7	16	17,3

Vanemate hoiakud laste stereotüüpse tegevuse kohta 16

paneb paneb kleidi selga riietumismängu mängides				
14. Mänguasjade ja muude mänguvahendite jagamine poiste asjadeks ja tüdrukute asjadeks on ajast ja arust*	1,00	64	9,3	26,7
15. Ma ostaksin oma pojale nuku*	1,00	53,3	16	30,7
18. Ostaksin oma tütrele raamatuid, mis on tehtud just tüdrukutele	3,00	30,7	14,7	54,7
22. Tüdrukuid tuleks julgustada mängima ehitusklotside ja mänguautodega*	1,00	62,7	22,7	14,7
23. Poisse tuleks julgustada mängima nukkudega*	2,00	48	24	28
3. Tagasihoidlikel tüdrukutel on õnnelikum elu kui ennast kehtestavatel tüdrukutel	1,00	78,7	17,3	4
4. Ma oleksin oma pojas pettunud, kui ta käituks tüdrukulikult	2,00	44	33,3	22,7
5. Poiste jaoks on ainult tervislik nutta, kui nad on haiget saanud*	3,00	22,7	18,7	58,7
7. Vanemad peaksid poistele ja tüdrukutele seadma erinevad käitumisreeglid	1,00	88	-	12
19. Julgustaksin oma poega kandma roosaid riideid*	2,00	34,7	21,3	44
25. Ma oleksin oma tütres pettunud, kui ta oleks poisiliku käitumisega	1,00	64	16	20

* - pööratud väited

Kontrollimaks hüpoteesi (Vanemad, kellel on pojad väljendavad rohkem stereotüüpsemaid hoiakuid laste tegevuste ja käitumise kohta võrreldes vanematega kellel on tütreid) tehti esmalt Kruskal- Wallise test. Kolme rühma võrreldes leiti kõige rohkem statistiliselt olulisi erinevusi

laste mängulise tegevuse, mänguvahendite ja raamatute grupist: „*Ma ostaksin oma pojale ja tütrele samalaadseid mänguasju*“ (H=7,264; p=0,026), „*Ma ostaksin oma tütrele mänguauto*“ (H= 8,716; p= 0,013), „*Ostaksin oma lapsele raamatu „Päev, mil Riina oli Rasmus“ (Soolisi stereotüüpe ümber lükkav raamat)*“ (H= 7,614; p= 0,022), „*Mänguasjade ja muude mänguvahendite jagamine poiste asjadeks ja tüdrukute asjadeks on ajast ja arust*“ (H= 6,362; p= 0,042), „*Ma ostaksin oma pojale nuku*“ (H= 6,718; p= 0,035), „*Tüdrukuid tuleks julgustada mängima ehitusklotside ja mänguautodega*“ (H= 10,634; p= 0,005).

Samuti leidsid olulised erinevused käitumisega seotud väidetes: „*Ma ei julgustaks oma poega, kui ta ütleks, et tahab suurena saada meditsiiniõeks*“ (H=7,493; p= 0,024), „*Mulle ei meeldiks, kui mu tütar tahaks minna jalgpalli trenni*“ (H= 13,278; p= 0,001).

Ka eluliste valikutega seotud väidetes tuli välja, et väites: „*Poiste jaoks on ainult tervislik nutta, kui nad on haiget saanud*“ (H= 10,051; p= 0,007) esineb statistiliselt oluline erinevus.

Andmeanalüüsi järgmises etapis teostati Mann-Whitney võrdlustest ülaltoodud väidetes paarikaupa, selgitamaks välja milliste gruppide vahel täpsemalt need statistiliselt olulised erinevused ilmsid. Olulised erinevused ilmsid järgmiste gruppide vahel: poisid ja mõlemast soost lapsi võrdselt ning poisid ja tüdrukud. Grupi tüdrukud ja mõlemast soost lapsi võrdselt võrdluses erinevusi ei ilmnenu. Tulemused on jagatud kergemini jälgitavuse huvides kolme tabelisse väidete sisu alusel. Tabelis 2 on koondatud väited laste eluliste valikute ja spordi teemal. Selles teemas leiti olulisi erinevusi kahes väites.

Esiteks selgus oluline erinevus poiste ja tüdrukute vanemate hoiakute võrdluses väites *Ma ei julgustaks oma poega, kui ta ütleks, et tahab suurena saada meditsiiniõeks*. Seejuures hindasid poiste vanemad väidet stereotüüpsemalt kui tüdrukute vanemad. Lisaks on ka väide *Matemaatika ja loodusteadused on sama vajalikud tüdrukutele ja poistele* üsna lähedane olulisele erinevusele. Ka selle väite puhul hindasid poegade vanemad väidet stereotüüpsemalt. Teiseks esines statistiliselt oluline erinevus nii poiste ja tüdrukute vanemate võrdluses kui ka poiste ja mõlemast soost laste vanemate võrdluses väites *Mulle ei meeldiks, kui mu tütar tahaks minna jalgpalli trenni*. Kõige stereotüüpsemalt hindasid seda väidet aga poegade vanemad. Teise väite *Võistlussport peaks olema lubatud ainult poistele* osas oli huvitav tulemus, et mitte ükski vastanud vanem ei olnud selle väitega pigem või täiesti nõus, vaid kõik hinnangud olid vähem stereotüüpse poole kalduvad (vt tabel 2).

Vanemate hoiakud laste stereotüüpse tegevuse kohta 18

Tabel 2. Statistiliselt olulised erinevused laste eluliste valikute ja spordiga seotud väidetes

Väide	Kirjeldav statistika (%)**			Poiste ja tüdrukute võrdlus		Poiste ja mõlemate võrdlus		Tüdrukute ja mõlemate võrdlus	
	Pojad	Tütred	Mõlemad	U	p	U	p	U	p
2. Võistlussport peaks olema lubatud ainult poistele	-	-	-	336,000	0,830	279,000	0,154	188,000	0,313
16. Poisid vajavad tüdrukutest rohkem võistlussporti	24,2	23,8	28,6	310,000	0,502	316,000	0,578	173,500	0,220
1. Sotsiaalsed oskused vajavad arendamist nii poistel kui tüdrukutel*	-	9,5	4,8	339,000	0,837	319,500	0,437	209,500	0,623
6. Ma ei julgustaks oma poega, kui ta ütleks, et tahab suurena saada meditsiiniõeks	6,1	-	4,8	217,500	0,010	266,500	0,122	181,500	0,216
12. Ma ei julgustaks oma tütar, kui ta ütleks, et tahab suurena saada bussijuhiks	18,2	9,5	-	280,000	0,218	249,000	0,070	205,500	0,684
17. Mulle ei meeldiks, kui minu poeg tahaks minna balletiringi	27,3	19	38,1	285,000	0,260	345,000	0,978	187,000	0,386
20. Kui peaksin valima, siis pigem laenaksin raha selleks, et saata ülikooli poeg kui tütar	6,1	4,8	9,5	262,000	0,078	305,500	0,405	197,000	0,428
21. Mulle ei meeldiks, kui mu tütar tahaks minna jalgpalli trenni	15,2	-	4,8	211,500	0,008	192,500	0,002	201,000	0,473
24. Matemaatika ja loodusteadused on sama vajalikud tüdrukutele ja poistele*	15,2	-	4,8	276,500	0,056	295,500	0,181	209,500	0,535

* - pööratud väited; ** - Vanemate hinnangute positiivsete vastuste protsent (kui paljud valisid 5-palli skaalal vastusevariandiks „pigem olen nõus“ ja „olen täiesti nõus“); paksus trükkis- statistiliselt olulised erinevused

Tabelis 3 on koondatud laste mängulise tegevuse, mänguvahendite ja raamatutega seotud väited. Selle teemaga seoses leiti olulisi erinevusi kuues erinevas väites. Esiteks, esinesid poegade ja tütarde vanemate võrdluses olulised erinevused väidetes: *Ma ostaksin oma tütrele mänguauto*, *Ostaksin oma lapsele raamatu „Päev, mil Riina oli Rasmus“ (Soolisi stereotüüpe ümber lükkav raamat)*, *Ma ostaksin oma pojale nuku*. Kõikidel juhtudel andsid poegade vanemad väidetele kõrgemad hinnangud. Teiseks, ilmnisid olulised erinevused nii poegade ja mõlemast soost laste vanemate võrdluses kui ka poegade ja tütarde vanemate võrdluses järgmistes väidetes: *Ma ostaksin oma pojale ja tütrele samalaadseid mänguasju ja tüdrukuid tuleks julgustada mängima ehitusklotside ja mänguautodega*. Mõlemal juhul olid jällegi poegade vanemad pigem stereotüüpsemate hinnangutega. Lisaks esines statistiliselt oluline erinevus ainult poegade ja mõlemast soost laste vanemate võrdluses väites: *Mänguasjade ja muude mänguvahendite jagamine poiste asjadeks ja tüdrukute asjadeks on ajast ja arust*. Ka sel juhul olid poegade vanemad pigem stereotüüpsemate hinnangutega (vt tabel 3).

Tabel 3. Statistiliselt olulised erinevused laste mängulise tegevuse, mänguvahendite ja raamatutega seotud väidetes

Väide	Kirjeldav statistika (%)**			Poiste ja tüdrukute võrdlus		Poiste ja mõlemate võrdlus		Tüdrukute ja mõlemate võrdlus	
	Pojad	Tütred	Mõlemad	U	p	U	p	U	p
8. Ma ostaksin oma pojale ja tütrele samalaadseid mänguasju*	54,5	38,1	28,6	241,000	0,049	213,000	0,014	204,500	0,674
9. Ma ostaksin oma tütrele mänguauto*	27,3	-	14,3	193,000	0,004	260,000	0,106	177,000	0,221
10. Ostaksin oma lapsele raamatu „Päev, mil Riina oli Rasmus“**	45,5	14,3	38,1	202,500	0,006	278,500	0,203	166,500	0,152

Vanemate hoiakud laste stereotüüpse tegevuse kohta 20

11. Minu arvates on vajalik, et raamatupoes müüakse eraldi poistele ja tüdrukutele mõeldud raamatuid	21,2	28,6	14,3	312,000	0,528	288,000	0,278	163,500	0,137
13. Mind häirib, kui näen, et poiss paneb paneb kleidi selga riietumismängu mängides	24,2	4,8	19	273,000	0,175	248,500	0,069	187,500	0,374
14. Mänguasjade ja muude mänguvahendite jagamine poiste asjadeks ja tüdrukute asjadeks on ajast ja arust*	30,3	28,6	19	266,000	0,139	213,500	0,015	187,500	0,376
15. Ma ostaksin oma pojale nuku*	45,5	14,3	23,8	212,500	0,015	255,000	0,097	189,500	0,413
18. Ostaksin oma tütrele raamatuid, mis on tehtud just tüdrukutele	63,6	47,6	47,6	305,500	0,451	279,000	0,209	209,500	0,776
22. Tüdrukuid tuleks julgustada mängima ehitusklotside ja mänguautodega*	24,2	4,8	9,5	200,000	0,007	199,000	0,007	220,000	0,989
23. Poisse tuleks julgustada mängima nukkudega*	36,4	19	23,8	274,500	0,189	313,500	0,549	198,500	0,569

* - pööratud väited; ** - Vanemate hinnangute positiivsete vastuste protsent (kui paljud valisid 5-palli skaalal vastusevariandiks „pigem olen nõus“ ja „olen täiesti nõus“); paksus trükis – statistiliselt olulised erinevused

Tabelis 4 on välja toodud laste käitumisega seotud väited. Nendest kahes väites esines oluline erinevus. Olulised erinevused ilmnisid ainult poegade ja tütarde vanemate võrdluses. Väites: *ma oleksin oma pojas pettunud, kui ta käituks tüdrukulikult* andsid poegade vanemad kõrgemad hinnangud. 5. väites *poiste jaoks on ainult tervislik nutta, kui nad on haiget saanud* andsid aga just tüdrukute vanemad kõrgemaid vastuseid. Üllatuslikult oli see ka ainus väide, mille puhul andsid just tüdrukute vanemad stereotüüpsemad hinnangud (vt tabel 4).

Vanemate hoiakud laste stereotüüpse tegevuse kohta 21

Tabel 4. *Statistiliselt olulised erinevused laste käitumisega seotud väidetes.*

Väide	Kirjeldav statistika (%)**			Poiste ja tüdrukute võrdlus		Poiste ja mõlemate võrdlus		Tüdrukute ja mõlemate võrdlus	
	Pojad	Tütred	Mõlemad	U	p	U	p	U	p
3. Tagasihoidlikel tüdrukutel on õnnelikum elu kui ennast kehtestavatel tüdrukutel	3	4,8	4,8	310,500	0,493	320,000	0,615	215,000	0,880
4. Ma oleksin oma pojas pettunud, kui ta käituks tüdrukulikult	30,3	9,5	23,8	229,500	0,032	335,500	0,840	152,000	0,074
5. Poiste jaoks on ainult tervislik nutta, kui nad on haiget saanud*	42,4	76,2	66,7	179,500	0,002	263,000	0,127	160,000	0,098
7. Vanemad peaksid poistele ja tüdrukutele seadma erinevad käitumisreeglid	15,2	14,3	4,8	330,500	0,757	296,000	0,323	200,000	0,566
19. Julgustaksin oma poega kandma roosasid riideid*	48,5	23,8	57,1	272,000	0,176	329,500	0,756	161,000	0,125
25. Ma oleksin oma tütres pettunud, kui ta oleks poisiliku käitumisega	24,2	9,5	23,8	262,000	0,118	318,500	0,607	195,000	0,498

* - pööratud väited; ** - Vanemate hinnangute positiivsete vastuste protsent (kui paljud valisid 5-palli skaalal vastusevariandiks „pigem olen nõus“ ja „olen täiesti nõus“); paksus trükis – statistiliselt olulised erinevused

Arutelu

Alljärgnevalt hakatakse uurimusest saadud tulemusi analüüsima ning võrdlema varasemalt läbiviidud uurimuste tulemustega. Peatükk põhineb püstitatud uurimisküsimusel ja hüpoteesil.

Leiti vastus uurimisküsimusele, millega sooviti teada saada missugused on vanemate hoiakud laste mängutegevuse, valikute ja käitumise kohta. Sarnaselt Freeman (2007) uuringule, selgus ka sellest uurimusest, et lapsevanemad eelistaksid, et nende laps käituks pigem stereotüüpsemalt just mängutegevuse, mänguasjade ja raamatute valdkonnas. Seega võib see tähendada, et valikud, mis lapsevanemad lastele mängimiseks ja mänguasjadeks pakuvad on pigem stereotüüpsemad. Omakorda võib siinkohal rõhutada mängu tähtsust, mis on välja toodud ka koolieelse lasteasutuse riiklikus õppekavas (2008) ja mänguasjade olulisust, selleks, et lapse huvi püsiks ja mäng kestaks kauem (Goldstein, 2012; Niilo & Kikas, 2008). Toetudes suuresti just Freeman (2007) uuringule, leiti ka selles uuringus, et vähem stereotüüpsemaid hinnangud said väited, mis on seotud erinevate eluliste valikutega, mis puudutavad suuresti just laste tulevikuplaane. Sellest võib järeldada, et vanemad pigem eiravad tüüpilisi ühiskonnas levinud stereotüüpseid hoiakuid laste kasvatamisel, kui järgivad neid (Freeman, 2007). Kõige vähem stereotüüpselt hinnati väidet: *Võistlussport peaks olema lubatud ainult poistele*. Tulemust võib pidada isegi üllatuslikuks, kuna mitte ükski vanem ei valinud vastamiseks „pigem olen nõus“ või „olen täiesti nõus“. Seega võib järeldada, et vanemad käituvad spordivalikute või laste hobide puhul sooneutraalsemalt ning annavad poistele ja tüdrukutele vabamaid valikuid (Freeman, 2007; Martin, 2014). Käitumisega seotud hoiakute puhul selgus, et vanemad hindasid just poistega seotuid väiteid stereotüüpsemalt. See võib tähendada, et vanemaid häirib pigem see, kui poisid käituvad tüdrukulikult, mitte vastupidi (Burge, 1981; Fagot & Littman, 1975, viidatud Freeman, 2007 j).

Püstitatud hüpoteesiga sooviti teada kas vanemad, kellel on pojad väljendavad rohkem stereotüüpsemaid hoiakuid laste mängude, valikute ja käitumise kohta võrreldes vanematega, kellel on tütred. Sarnaselt Freeman (2007) uuringule selgus ka sellest uuringust, et vanemad, kellel on pojad (või peres on poegi rohkem kui tütreid) väljendavad pigem stereotüüpsemaid hoiakuid laste mängude, valikute ja käitumise kohta kui tüdrukute vanemad. Kõige rohkem erinevusi leiti taas laste mängutegevuse, mänguasjade ja raamatutega seotud väidete osas. Kusjuures kõikide oluliste erinevuste puhul olid poegade vanemad need, kes hindasid väidet stereotüüpsemalt. Ka eluliste valikute osas andsid poegade vanemad kõige stereotüüpsemaid hinnanguid. See võib omakorda aga tähendada, et poiste puhul määratletakse soorolle

rangemalt kui tüdrukute puhul (Cahill & Adams, 1997; Martin, 1990; Martin, 1995; Martin, Wood, & Little, 1990, viidatud Freeman, 2007 j; Burge, 1981; Fagot & Littman, 1975, viidatud Freeman, 2007j). Huvitavaks tulemuseks oli see, et ainukene väide, mille puhul oli tüdrukute vanemate hinnang stereotüüpsem kui poegade või võrdselt mõlemast soost laste vanemate oma oli: *Poiste jaoks on ainult tervislik nutta, kui nad on haiget saanud*. Ka Freeman (2007) uuringust selgus, et suur osa vanematest nõustus sellega, et poiste jaoks on ainult tervislik nutta, kui nad on haiget saanud. Seega võib järeldada, et vanemad tunnevad ebamugavust pigem poegadega seotud hoiakute puhul (Burge, 1981; Fagot & Littman, 1975, viidatud Freeman, 2007 j).

Kokkuvõtvalt võib öelda, et kõige stereotüüpsemalt hindavad vanemad just mängulise tegevuse, mänguasjade ja raamatutega seotud väiteid. Selliste hinnangutega peaksid vanemad olema ettevaatlikud, kuna mäng on lapse põhitegevus eelkoolieas ja on lapse arengule väga oluline (Freeman, 2007; Goldstein, 2012; Neudorf et al., 2016; Niilo & Kikas, 2008). Vanemad peaksid seadma eesmärgid lapse kasvatamisele ja neid jälgides ka vastavaid valikuid lastele pakkuma, lähtudes lapse huvidest ja isikuomadustest (Freeman, 2007).

Uurimuse piirangud ja rakenduslik väärtus

Käesoleva bakalaureusetöö ühe piiranguna võiks välja tuua skaala madala reliaabluse. Edaspidi võiks proovida sarnase uurimuse suurema valimiga ja teha siis ka faktoranalüüsi, et teha kindlaks, kas eristuvad erinevad konstruktid.

Uurimistöö tulemustest võiks kasu saada lapsevanemad. Lastevanematel oleks võimalik selle teema üle mõelda ja oma seisukohti analüüsida. Oma seisukohti hinnates saavad lapsevanemad neid vajadusel muuta ja seeläbi anda lastele stereotüüpidest vabamaid valikuid.

Kokkuvõte

Bakalaureusetöö eesmärk on välja selgitada kuivõrd stereotüüpsed on eelkooliealiste laste vanemate hoiakud laste mängutegevuste, valikute ja käitumise kohta ja võrrelda poiste ja tüdrukute vanemate hinnanguid. Kvantitatiivses uurimuses osales 75 Võru linna lapsevanemat. Väited grupeeriti sisu järgi kolme gruppi: mängulise tegevuse, mänguasjade ja raamatutega seotud väited, elulised valikud ja käitumisega seotud väited. Töös anti ülevaade mängu olemusest, mängutegevuse ja mänguasjade rollist lapse sooga seotud hoiakute kujunemisel. Samuti toodi töös välja ka vanemate soostereotüüpsed hoiakud lapse kasvatamisel. Lisaks esitati tehtud uurimuse tulemused ning arutleti nende üle.

Tänapäeval üritatakse kasutada võimalikult palju sooteadlikku pedagoogikat ja võimaldada nii poistele kui ka tüdrukutele võrdne ja stereotüüpidest vaba kohtlemine. Kuna lapsed hakkavad eelkoolieas teadvustama enda ja teiste sugu, siis tuleb stereotüüpide vältimisega algust teha juba varakult ehk lasteaias. Vanemad on need, kes veedavad suure osa ajast koos oma lapsega ja loovad oma lastele keskkonna õppimiseks ja arenemiseks. Seetõttu on vanemad olulised mõjutajad laste elus, mistõttu võiks nende suhtumine olla mitte stereotüüpne.

Andmeanalüüsi esimeses etapis kasutati kirjeldavat statistikat, et välja selgitada, millistes väidetes esinesid statistiliselt olulised erinevused. Andmeanalüüsi teises etapis kasutati Kruskal-Wallise ja Mann-Whitney testi. Tulemusena selgus, et kõige stereotüüpsema hinnangu sai väide, mis kuulus käitumisega seotud valikute hulka. Stereotüüpseid hinnanguid said ka väited, mis grupeerusid laste mängulise tegevuse, mänguvahendite ja raamatutega seotud väidete alla. Kõige madalamaid hinnanguid said väited, mis olid seotud eluliste valikutega seotud hoiakutega. Üllatuslikuks tulemuseks osutus, et väites: *Võistlussport peaks olema lubatud ainult poistele* ei kaldunud ükski vanem stereotüüpse poole. Madala stereotüüpseusega oli ka väide, mis kuulus käitumisega seotud hoiakute gruppi.

Andmeanalüüsi teise etapi tulemustena selgus, et kõige rohkem statistiliselt olulisi erinevusi ilmnis just mängulise tegevuse, mänguasjade ja raamatutega seotud väidete grupis. Kusjuures kõikide väidete puhul andsid poegade vanemad stereotüüpsemad hinnangud väidetele kui tüdrukute või mõlemast soost laste vanemad. Ka käitumise ja eluliste valikute osas oli väiteid, mida hindasid stereotüüpsemalt just poegade vanemad. Käitumisega seotud väidete grupis hindasid ühte väidet üllatuslikult tüdrukute vanemad stereotüüpsemalt.

Seetõttu võib oletada, et just poegade vanemad on need, kes käituvad rohkem stereotüüpsemalt kui tüdrukute või mõlemast soost laste vanemad. Samuti ka seda, et poegade kasvatamisel järgivad vanemad rohkem stereotüüpe kui tütarde või mõlemast soost laste kasvatamisel.

Summary

Parents attitudes about pre- school aged children stereotypical play activity and behaviour

Pre-school aged children begin to be aware of gender quite early in life, it is important to start avoiding or reducing stereotypes already in kindergarten. Parents spend a lot of time together with their children and create a environment for their kids to learn and develop. That means that parents are very big influence on children's lives, so their attitudes could be neutral, not stereotypical. The main focus is on children's play activities and toys, because children play a lot in kindergarten and it is their main job growing up. It is important to pay attention to their play activities and toys, because in their games there may appear gender stereotypes.

The aim of the bachelors thesis was to find out how stereotypical are pre-school aged children parents about their children play activities, choiches and behaviours and to compare boys and girls parents ratings. 75 of the Võru City pre- school aged children's parents participated in the quantitative research. Descriptive statistics was used in data analysis. It turned out that the most stereotypical was the argument that belonged to the children behavioural group. It also turned out that statistically significant differences were also in the play activities, toys and books related arguments. The least stereotypical statistically significant differences were in the life choices group.

Kruskal- Wallis and Mann- Whitney tests were used in the next stage of data anlysis. It turned out that in the group where were arguments about kids play activity, toys and books were the most statistically significant arguments. For all claims sons parents gave more stereotypical answers than girls or both boys and girls parents. Boys parents gave stereotypical answers also in the kids behaviour and choiches group. Suprisingly gave girls parents more stereotypical answers about one argument in the kids behavioural group. That way we can assume that boys parents are those who act more stereotypical when raising kids than girls or both girls and boys parents. Also, when raising boys, parents tend to follow more stereotypes than raising girls.

Keywords: play, preschoolers, parents, stereotypes

Tänuõnad

Täna lasteaedasiid, kes olid nõus uurimuses osalema. Samuti täna lasteaiaõpetajaid, kes jagasid lastevanematele ankeete. Eriline tänu töö juhendajale, kes aitas ja suunas terve töö vältel.

Autorsuse kinnitus

Kinnitan, et olen koostanud ise käesoleva lõputöö ning toonud korrektselt välja teiste autorite ja toetajate panuse. Töö on koostatud lähtudes Tartu Ülikooli haridusteaduste instituudi lõputöö nõuetest ning on kooskõlas heade akadeemiliste tavadega

.....

(kuupäev ja allkiri)

Kasutatud kirjandus

- Aavik, K. & Kajak, K. (2009). Lasteaed kaasaegseks: sooliselt tasakaalustatud õppe – ja kasvatustöö poole. Metoodiline juhendmaterjal alushariduse õpetajatele. Tallinn: Eesti Naisuurimus – ja teabekeskus.
- Aavik, K. & Kajak, K. (2009). Soo sotsiaalne konstrueerimine Eesti lasteaedades 7 Tallinna lasteaia vaatlusandmete põhjal: empiiriline uurimus. Tallinn: Eesti Naisuurimus – ja teabekeskus.
- Aina, O. E., Cameron, P. A. (2011). Why Does Gender Matter? Counteracting Stereotypes With Young Children. *Dimensions of Early Childhood* 39(3), 11-19
- Biin, H., Mägi, E. & Teder, M. (2015, 15. veebruar). Eve Mägi ja Helen Biin: koolirõõm sooteadlikkuse kaudu. *Postimees*. Külastatud aadressil <https://arvamus.postimees.ee/3090757/eve-magi-ja-helen-biin-kooliroom-sooteadlikkuse-kaudu>
- Bioloogiline ja sotsiaalne sugu. (s.a). Külastatud aadressil http://www.seksuaaltervisekliinik.ee/?go=seksuaalsus_identiteet
- Dinella, L. M., Weisgram, E. S., & Fulcher, M. (2016). Children's Gender- Typed Toy Interests: Does Propulsion Matter? Külastatud aadressil <https://link-springer-com.ezproxy.utlib.ut.ee/article/10.1007%2Fs10508-016-0901-5>
- Eberle, S. G. (2014). The Elements of Play. Toward a Philosophy and a Definition of Play. *American journal of play*, 6(2), 214-233.
- Freeman, N. K. (2007). Preschoolers' Perceptions of Gender Appropriate Toys and their Parents' Beliefs About Genderized Behaviors: Miscommunication, Mixed Messages, or Hidden Truths? *Early Childhood Education Journal*, 34(5), 357-366
- Goldstein, J. (2012). Play in children's development, health and well-being (lk 5-7). Külastatud aadressil <http://www.ornes.nl/wp-content/uploads/2010/08/Play-in-children-s-development-health-and-well-being-feb-2012.pdf>
- Jensen, D. M., (2010). Parental Perspectives of Play with Preschool Children. Undergraduate Honors Theses. Utah State Ülikool.

- Juurak, R. (2015, 23. jaanuar). Miks koolis diskrimineeritakse poisse? *Õpetajate Leht*.
Külastatud aadressil <http://opleht.ee/2015/01/miks-koolis-diskrimineeritakse-poisse/>
- Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava. (2008). Külastatud aadressil
<https://www.riigiteataja.ee/akt/13351772?leiaKehtiv>
- Martin, C. L. (Eds.). (2014). Gender: early socialization. Külastatud aadressil
<http://www.child-encyclopedia.com/sites/default/files/dossiers-complets/en/gender-early-socialization.pdf#page=6>
- Moon, M. & Hoffman, C. D. (2008). Mothers' and Fathers' Differential Expectancies and Behaviors: Parent X Child Gender Effects. *The Journal of Genetic Psychology*, 164(3), 261–279.
- Mweru, M. (2012). Teachers' influence on children's selection and use of play materials in Kenya. *African Journal of Teacher Education* 2(2). Külastatud aadressil:
<https://journal.lib.uoguelph.ca/index.php/ajote/article/view/1690/2585>
- Neudorf, E., Õun, T., Tuul, M., Elissaar, E. (2016). Laste võrdsed võimalused lasteaias. *Õpetajate leht*. Külastatud aadressil <http://opleht.ee/2016/02/laste-vordsed-voimalused-lasteaias/>
- Niilo, A., & Kikas, E. (2008). Mäng. E, Kikas (Toim), *Õppimine ja õpetamine koolieelses eas* (lk 120-137). Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Papp, Ü-M. (2012). Ärka, märka, tegutse. Käsiraamat soolise võrdõiguslikkuse seaduse normide täitmiseks ja sugupoolte aspekti arvestamiseks üldhariduskoolide õppe- ja kasvatustöös. Külastatud aadressil
http://www.enu.ee/lisa/476_arka_marka_tegutse_veebi.pdf
- Pomerleau, A., Bolduc, D., Malcuit, G., Cossette, L. (1990). Pink or Blue: Environmental Gender Steretypes in the First Two Years of Life. *Sex roles*, 22(5), 359
- Roosalu, T. (Toim). (2013). Soolise võrdõiguslikkuse monitooring 2013. Artiklite kogumik. Aavik, K. & Uusma, H. Sugu ja sooline võrdõiguslikkus eraelus (lk 25-35). Tallinn: AS Atlex
- Soolised stereotüübid meedias. (2012). Külastatud aadressil
<http://www.vordoigusvolinik.ee/wp-content/uploads/2014/09/Soolised-stereotybid-meedias.pdf>

- Sooteadlik pedagoogika. (s.a). Külastatud aadressil <http://www.haridusjasugu.ee/sooteadlik-pedagoogika/>
- Spees, J. M. G. & Zimmerman, T. S. (2008). Gender Messages in Parenting Magazines. *Journal of Feminist Family Therapy* 14 (3-4), 73-100.
- Ugaste, A. (2005). Laps ja mäng. L. Kivi & H. Sarapuu (Koost.). Laps ja lasteaed (lk 154-171). Tartu: Atlex.
- Veisson, M. (2008). Soolised erinevused. E. Kikas (Toim). Õppimine ja õpetamine koolieelses eas (lk 173-181). Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Võgotski, L. S. (1966). Play and its role in the mental development of the child. *Voprosy psikhologii*, 12(6), 62-67. Külastatud aadressil <http://www.eslov.se/download/18.1bd776c3136a58d5d74800018340/Vygotsky+Play++It>
- Whitebread, D., Basilio, M., Kvalja, M., Verma, M. (2012). The importance of play. Külastatud aadressil http://www.importanceofplay.eu/IMG/pdf/dr_david_whitebread_the_importance_of_play.pdf
- Änggård, E. (2011). Children's Gendered and Non-gendered Play in Natural Spaces. *Children, Youth and Environments*, 21(2), 5-33. Külastatud aadressil <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:474994/FULLTEXT01.pdf>
- Youell, B. (2008). The importance of play and playfulness. *European Journal of Psychotherapy and Counselling* 10(2), 121-129

Lisad

Lugupeetud vanemad!

Minu nimi on Mirjami Uutela ja õpin Tartu Ülikooli haridusteaduste instituudis koolieelse lasteasutuse õpetajaks. Soovin oma lõputööks uurida vanemate arvamusi oma lapse mängude ja tegevuste kohta. Olen väga tänulik, kui aitate mu töö valmimisele kaasa. Loodan, et küsimustele vastamine pakub ka Teile huvi, kuna annab Teile võimaluse mõelda selle teema üle ja analüüsida enda seisukohti.

Küsimustik on anonüümne ning andmeid kasutatakse ainult selle uurimistöö eesmärgil ega seostata kusagil teie isikuga. Palun mõelge iga väite puhul, kuidas Teie arvate. Õigeid ega valesid vastuseid ei ole! Pärast töö kaitsmist olen valmis oma töö tulemusi jagama.

Küsimustikus on 25 väidet, millele vastamine võtab 10 minutit aega.

Palun kasutage vastamisel 5-palli skaalat vahemikus *ei ole üldse nõus*- *olen täiesti nõus*.

Palun tehke rist Teile sobivasse lahtrisse igas reas.

Suur tänu!

Nimi...

e-mail ....

Väide	Ei ole üldse nõus	Pigem ei ole nõus	Ei oska öelda	Pigem olen nõus	Olen täiesti nõus
1. Sotsiaalsed oskused vajavad arendamist nii poistel kui ka tüdrukutel					
2. Võistlussport peaks olema lubatud ainult poistele					
3. Tagasihoidlikel tüdrukutel on õnnelikum elu kui ennast kehtestavatel tüdrukutel					
4. Ma oleksin oma pojas pettunud, kui ta käituks tüdrukulikult					
5. Poiste jaoks on ainult tervislik nutta, kui nad on haiget saanud					

6. Ma ei julgustaks oma poega, kui ta ütleks, et tahab suurena saada meditsiiniõeks					
7. Vanemad peaksid poistele ja tüdrukutele seadma erinevad käitumisreeglid					
8. Ma ostaksin oma pojale ja tütrele samalaadseid mänguasju					
9. Ma ostaksin oma tütrele mänguauto*					
10. Ostaksin oma lapsele raamatu „Päev, mil Riina oli Rasmus“ (Soolisi stereotüüpe ümber lükkav raamat)*					
11. Minu arvates on vajalik, et raamatupoes müüakse eraldi poistele ja tüdrukutele mõeldud raamatuid (nt „Unejutud poistele“, „Unejutud tüdrukutele“, „Vahva kokaraamat tüdrukutele“, „Kokaraamat poistele“)*					
12. Ma ei julgustaks oma tütart, kui ta ütleks, et tahab suurena saada bussijuhiks*					
13. Mind häirib, kui näen, et poiss paneb kleidi selga riietumismängu mängides					
14. Mänguasjade ja muude mänguvahendite jagamine poiste asjadeks ja tüdrukute asjadeks on ajast ja arust*					
15. Ma ostaksin oma pojale nuku					
16. Poisid vajavad tüdrukutest rohkem võistlussporti					
17. Mulle ei meeldiks, kui minu poeg tahaks minna balletiringi					

18. Ostaksin oma tütrele raamatuid, mis on tehtud just tüdrukutele*					
19. Julgustaksin oma poega kandma roosaid riideid*					
20. Kui peaksin valima, siis pigem laenaksin raha selleks, et saata ülikooli poeg kui tütar					
21. Mulle ei meeldiks, kui mu tütar tahaks minna jalgpalli trenni					
22. Tüdrukuid tuleks julgustada mängima ehitusklotside ja mänguautodega					
23. Poisse tuleks julgustada mängima nukkudega*					
24. Matemaatika ja loodusteadused on sama vajalikud tüdrukutele ja poistele					
25. Ma oleksin oma tütres pettunud, kui ta oleks poisiliku käitumisega					

Palun märkige oma sugu

Mees.....

Naine.....

Teie vanus (aastates)?

Teie haridustase (põhiharidus/ keskharidus/ kõrgharidus)?

Palun märkige laste arv peres ning nende sugu?

*- Töö autori poolt juurde lisatud väited

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina Mirjami Uutela
sünnikuupäev: 31.05.1996

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose

**VANEMATE HOIAKUD EELKOOLIEALISTE LASTE STEREOTÜÜPSE
MÄNGUTEGEVUSE, VALIKUTE JA KÄITUMISE KOHTA,**

mille juhendaja on Merle Taimalu,

1.1.reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

1.2.üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, 23. mai 2018